

У ПОСЕТИ ГРОБЉИМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

НА БОСИОКЕ ПАДЕ СЛАНА

Забележио: **Бранислав Скробоња**

„Сетих се... прве мартовске суботе. Тада Шумадија излази на гробље, у посету својти, с ону страну.“

Овако почиње прича Владимира Јагличића о Задушницама.

Задушнице су дан који је посвећен молитвама за умрле "од памтивека уснуле Оце, Праоце и сроднике наше". Према црквеном предању, то су сећања на силазак Господа Христа у Ад. Четири пута годишње, суботом, излази се на гробље, у посету својти с ону страну, како рече писац.

Док се Шумадија спрема да изађе на гробља, истим послом путује и група Призренаца, њих педесетак, у царски град. Први пут после скоро шест година. Призрен је далеко, па се кренуло у петак вече. Сем њих, да походе гробља кренули су и Пећанци, Источани, Клињани. Најдаље место кога треба посетити је Муштуште. Сем градова, треба да посете и околна гробља у Гориочу, Ђураковцу, Витомирици, Дрснику... Сутрадан ће поћи и Пришtevци и други ближе тзв. административној граници. Заједничко овим путницима је да су сви ИРЛ - интерно расељена лица, како гласи њихов званични назив. Изгнани су из својих домова јуна 1999.

Седимо, удобно заваљени, у топлом, модерном аутобусу.

Сећајући се приче о Задушницама, ту су и ликови оца Харитона и оца Николаја, који су с ону страну, крај престола Божјег. Првог су одвели униформисани људи са призренских улица јуна 1999. и нико га после није видео живог. Његово унакажено и измрцварено тело нађено је на једном призренском гробљу. Без главе. Сахрањен је у манастиру Црна Река. Монаси црноречки запалиће свећу на његовом гробу. Отац Николај је много зла видео и пропатио од „ослобођења“. У дечанском манастиру је нашао мир и ту се и престадио Господу пре годину дана. Братија дечанска ће изаћи на његов гроб иза прелепе манастирске цркве.

Међутим, има нешто што мучи многе од путника, а то је како запалити свећу оцу Стефану и стотинама несталих. Не зна се ни да ли су живи или мртви, ни како су завршили, нити где им је гроб. Одговор на ово зна само Бог и његови анђели.

Збориште нам је у Косовској Митровици, где треба да се дође изјутра између 5 и 6, да би се на крајња одредишта кренуло у 6 часова. На путу до Митровице прихватамо путнике у Крагујевцу и Краљеви.

Долазимо први на збориште. Јављамо се међународној полицији. Очекивали су нас, али треба сачекати и остале. У размаку од по неколико минута долази још шест аутобуса, четири за Пећ и два за Исток. Они су дупке пуни. Разлог за ово лежи у чињеници да су Пећ, Исток, Клина, Дечани, Ђаковица и њихова околина већ скоро шест година потпуно недоступни Србима. Само су ретки срећници имали прилике да посете Дечане или Гориоч, а још су ређи они који били у Пећи или Истоку - о околним селима да се и не говори.

Пољски полицајци нас упућују на место где нас чека пратња. Пошто су пушачи попушили по јутарњу цигарету, сви су се сместили у своје аутобусе и кренули ка одредиштима. Сваки има пратњу од по два возила КПС - Косовских полицијских снага.

Многи од путника први пут су имали прилике да виде мноштво разрушених кућа, док је још већи број био у изградњи. Ту су и вита минарета новоизграђених џамија. Не препознаје се околина пута, јер је множина спортских центара, безинских пумпи, продавница, робних кућа... Ту су и неки пандани крајпуташима - споменици погинулим члановима ОВК. Има их скоро крај сваког села.

Субота је и рано је. Нема много промета на путевима. Пролазећи кроз нека од места, машу нам са аутобуских станица да станемо. Нико не гледа таблице, јер ни у сну ме може да претпостави да туда пролази ЛАСТИН аутобус са београдском регистрацијом. На прилазима Штимљу, пратњи се придружују и два возила са УН ознакама. На неким местима пролазимо и крај случајних патрола које је поставио КФОР. Повремено нас надлећу хеликоптери. Улазимо у Суву Реку. Одједном се пред нама указује рушевина једног масивног зида. То су једини видљиви остаци цркве посвећене Св. Петру и Павлу. Са других страна ништа се не види. Црквени комплекс опасан је разним киосцима и то тако густо да само зналац на два-три места може да покаже да је ту био прелепи храм. При крају низбрдице низ коју се спуштамо уздиже се минаре новоукрашено фасадном опеком.

Прилазимо Призрену. Ни овде нема неког промета. До гробља нас воде транзитним путем испод болнице. То је постао општи обичај да се и ту и у друга места посете овакве врсте одвијају преко транзитних путева, да се не би Албанци узнемиравали.

Пред гробљем је још неколико возила КПС.

Питамо да ли је могуће отићи до Светих Архангела, јер са нама није пошао свештеник. Међутим, како посета није била ни најављена ни предвиђена, одговарају нам да то није могуће.

Људи се искрцавају из аутобуса. Свако жури, носећи са собом понуде. Киша пада као из кабла, али на њу се нико не обазире. Све је зарасло у коров. Нема крстача, многе надгробне плоче су пале. Природа је за шест година учинила своје. А ту су и људи да јој припомогну. Због свега овог људи тешко налазе гробове својих драгих. Стазе између гробова су пуне трулог лишћа и грања, па се људи спотичу и падају. На многе гробове посађене су биле руже. Нико их није неговао и подсецао, па су изђикљале дивљаке. Испретплетале су се са онима са суседних гробова и још више отежавају ионако тежак прилаз. Људи тихо и побожно прилазе гробовима. Нема ту јаука и кукања. Само при целивању понеко се загрдне од пригушиваног бола. Прилазе гробовима пријатеља којима њихови нису могли у походе и очисте га, колико могу. Запале свећу.

На овом делу гробља издваја се један одржаван гроб. Ту је сахрањен владика Владимир, кога је на владичанском престолу наследио садашњи патријарх Павле. Верни народ прилази владичином гробу и пали свеће.

Две старије госпође моле ме да им помогнем да дођу до гроба њихових драгих. Налази се унутар парцеле. Пробијамо се кроз грање ружа које се качи за нашу одећу. Посрћемо. Плашим се да се не повреди стара госпођа која помало ћопа. Када смо дошли до гроба, оне ми се извињавају што су ме намучиле. Знале су оне где је гроб, али су се плашиле саме да иду до њега. Обећавам им да ћу бити у близини ако им нешто затреба.

Киша не престаје. Излазим на гробљански пут и њиме се спуштам на другу страну парцеле. Одједном са друге стране пута, преда мном се указује лепо уређено гробље. Пошто сам први пут овде, питам сапутнике откуд таква разлика. Кажу ми да је то католичко гробље. Запањен сам овим. Јер, прошлих година, када су људи кумили и молили да походе гробља, није им било дозвољено. Наводно, није безбедно, нико не залази. Можда има мина. А све време Албанци католици уредно су били сахрањивани на свом делу гробља. И лепо га одржавали. Мора се човек запитати где је одлутало хришћанско милосрђе.

Око 10 часова долази аутобус из Штрпца. У аутобусу је и отац Аца да окади гробове и опоји мртве. Придошли се срећу са нашим путницима. Одлазе заједно натраг на гробље предвођени оцем Ацом. Мало потом, долази немачки комби са Србима из касарне у граду. Они су нашли уточиште у немачкој касарни приликом мартовског погрома прошле године. Придружују се осталима на гробљу. Било је предвиђено да се на гробљу задржимо од 9 до 12 часова. Дошли смо мало раније, а и киша непрекидно пада. Сви смо мокри. Зато одлучујемо да се вратимо сат пре званичног времена утврђеног за повратак.

Полицајац који је био у нашој пратњи позива ме да дођем до његовог возила. Каже ми да обавестим сапутнике да сви који су били на гробљу треба да се упишу у неку књигу, као и да упишу који гроб су посетили.

Поздрављамо се са људима из Штрпца и онима из Касарне. Они први одлазе. Оно што ме је чудило приликом посете из Штрпца је да нисам видео никакву пратњу. Не знам да се није измешала са мноштвом КПС кола и полиције која је блокирала гробље. Са те стране мора се признати да је посао обављен коректно и професионално. Повратак до Косовске Митровице протиче без застоја. Мада је већ подне кад пролазимо кроз насељена места - Суву Реку и Штимље, нема застанка. Кад затреба, укључују се и ротациона светла, па се сви дисциплиновано склањају с пута нашем малом конвоју.

Чујем да су казне за саобраћајне прекршаје врло високе, па је вероватно и то допринело дисциплини. У Митровици се опраштамо од наше пратње и продужавамо пут.

У једној кафани између Рашке и Ушћа застајемо да се окрепимо и да и пушачи остваре своја права. Мало потом, заустављају се овде и аутобуси из пећког краја. Од возача чујемо да су неколицина људи посетили и Ђаковичко гробље. Није било никаквих инцидената. Тек негде око Крагујевца чуло се да је било неких изгреда у Дечанима. Као, нека деца бацала грудве, леденице и по који камен на аутобус са посетиоцима дечанског гробља. Разбијен је један прозор у аутобусу.

Приближавајући се Београду, људи се интересују да ли може опет да се обрати Координационом центру за посету гробљима о Духовским Задушницама. Јер, треба се борити да се успостави и одржи традиција да се макар гробља обилазе. Да се остави по струк босиока сланом туге покривен.

Верници на гробу владике Владимира

Хришћанско милосрђе - свећа на необележеном гробу

Висибаве на гробу

Поглед на православно и католичко гробље у Призрену које раздваја само једна стаза